

พร:ธรรมนุกาญจนศิริธรรม

อ.พิบูลย์ วิฑูรย์ปัทมวิมล

ความรู้เกี่ยวกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ที่บัญญัติตั้งศาลและพิพากษา ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีระหว่างประชาชนและพลเมือง ถึงแม้ว่าพระธรรมนูญศาลยุติธรรมจะเป็นวิชาเดี่ยว แต่เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์กับกฎหมายอื่นอีกหลายแขนง เช่นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นการกล่าวถึงวิธีดำเนินการขององค์กร ศาลยุติธรรมในการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีตามแนวทางที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้เพราะการใช้อำนาจตุลาการโดยศาลหรือพิพากษาเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน จึงต้องมีขอบเขตหรือหลักเกณฑ์ การฟ้องคดีใดคดีหนึ่งต้องพิจารณากฎหมายทั้งสองควบคู่กันไป

ศาลที่บัพญตีไว้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑ ได้บัพญตีไว้ว่า “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้มีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัพญตีไว้เป็นอย่างอื่น”

ศาลที่มีต้นกำเนิดตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

- ✘ ศาลยุติธรรมชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติชั้นต้นและกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้นสังกัดในกลุ่มศาลยุติธรรม ในขณะนี้ได้แก่
- ✘ ศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๓๔
- ✘ ศาลแรงงาน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒
- ✘ ศาลล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.๒๕๔๒
- ✘ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.๒๕๓๙
- ✘ ศาลภาษีอากร ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘

การแบ่งชั้นของศาลยุติธรรม

๑. ศาลชั้นต้น (Court of First Instance) เป็นศาลที่คู่ความเริ่มต้นฟ้องร้องคดีกัน คือ เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งและคดีอาญาในศาลชั้นต้น (Original Jurisdiction) หลังจากนั้นจึงจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา คู่ความจะไปฟ้องร้องเริ่มต้นคดีที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ที่เดียวไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ

๒. ศาลอุทธรณ์ (Appeal Court) เป็นศาลชั้นกลางที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น (Appellate or Reviewing Jurisdiction) กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว หากคู่ความไม่พอใจก็มีสิทธิ์จะยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า คดีทุกเรื่องจะอุทธรณ์ได้เสมอไป คู่ความจะมีสิทธิ์อุทธรณ์เรื่องใดหรือไม่ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๓. ศาลฎีกา (Supreme Court) หรือที่เรียกกันว่าเป็นศาลสูงสุด เป็นศาลที่รับคดีซึ่งอุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์ ตัว เมื่อศาลอุทธรณ์ศาลใดศาลหนึ่ง ได้มีคำพิพากษา หรือคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว หากคู่ความไม่พอใจก็มีสิทธิ์อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา แต่สิทธิ์ที่จะฎีกานี้ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการฎีกา ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา ศาลฎีกามีเพียงศาลเดียวตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีเขตอำนาจครอบคลุมศาลอุทธรณ์และศาลชั้นต้นทุกศาลทั่วราชอาณาจักร ปกติจะรับฎีกาตัดสินที่ฎีกาตัดสินคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เว้นแต่คดีบางประเภทซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาโดยตรง

การแบ่งแผนกในศาล

มาตรา ๕ “ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น อาจแบ่งส่วนราชการเป็นแผนกหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น และจะให้มีอำนาจในคดีประเภทใด หรือคดีในท้องที่ใด ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของแต่ละศาลนั้นแยกต่างหาก โดยเฉพาะก็ได้ โดยออกเป็นประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม”

ศาลชั้นต้นได้แบ่งแผนกออกเป็น แผนกคดีแพ่ง แผนกคดีอาญา หรือแผนกอื่นเพื่อสะดวกแก่การบริหารงานคดี ส่วนแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แผนกคดีล้มละลาย แผนกคดีภาษีอากร แผนกคดีแรงงาน แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลชั้นต้นพิเศษเพื่อพิจารณาคดีเฉพาะทาง

ศาลฎีกามีแผนกคดีพิเศษ เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความ ชำนาญพิเศษ แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วย

- × แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
- × แผนกคดีแรงงาน
- × แผนกคดีภาษีอากร
- × แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- × แผนกคดีล้มละลาย
- × แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- × แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ
- × แผนกคดีสิ่งแวดล้อม
- × แผนกคดีผู้บริโภค
- × แผนกคดีเลือกตั้ง

คณะกรรมาธิการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.จ.)

คณะกรรมาธิการบริหารศาลยุติธรรมประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน และ
กรรมการบริหารศาลยุติธรรมอื่น ซึ่งข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาลเป็นผู้ถือวาระชั้นศาล: ๔
คน และผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า ๒ คน แต่ไม่เกิน ๔ คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปี มีอำนาจ
หน้าที่ของสำนักงานศาลยุติธรรมตามระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม มาตรา ๖, ๗ และ
ในมาตรา ๓ ย้ำถึงบัญญัติไว้ว่าผู้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ จะใช้อำนาจหรือกระทำ
การใดๆ ให้เป็นการกระทบกระเทือนอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในศาล
ยุติธรรมมิได้ คณะกรรมาธิการบริหารศาลยุติธรรมจึงมีอำนาจหน้าที่ตั้งที่กรมหลวงราชบุรีดิเรก
ฤทธิ์ทรงอธิบายว่าตอชเป็นพี่เลี้ยงดูแลท่านนั้น มีอำนาจแต่เพียงกำกับดูแลการบริหารราชการ
ศาลยุติธรรมเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับงานบริหารงานบุคคลและงานธุรการให้เป็นที่ไปตามระเบียบแบบ
แผนและประเพณีปฏิบัติของข้าราชการศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
ศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๑๗

การจัดตั้ง การยุบเลิก การเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาล

ตามพร:ธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๖ บัญญัติไว้ว่า “ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมมีอำนาจเสนอความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้ง การยุบเลิกหรือการเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลของศาลยุติธรรมต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณา ดำเนินการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงจำนวน สภาพ สถานที่ตั้ง และเขตอำนาจศาล ตามที่จำเป็นเพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปโดย เรียบร้อยตลอดราชอาณาจักร”

การกำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๗ บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมให้เหมาะสมตามความจำเป็นแห่งราชการ”